

Невена Јовановић*

Факултет политичких наука, Београд

ПРЕДСЕДНИЧКИ ИЗБОРИ У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА 2024. ГОДИНЕ И БУДУЋНОСТ АМЕРИЧКЕ УЛОГЕ У МЕЂУНАРОДНОМ ПОРЕТКУ

Сажетак

Особеност Сједињених Америчких Држава је у томе што су пристанак других међународних актера на послератни поредак који су градили обезбедили захваљујући, не само „тврдој” моћи, већ пре свега пажљиво кројеном митском наративу о изузетности. Како сваки мит тражи утемељење, успон САД након Другог светског рата и касније распад Совјетског Савеза дали су плодно тло за потврду америчке изузетности. У овом раду се тврди да је због унутрашњеполитичких проблема то доведено у питање, те да се последично и улога САД у поретку, а последично могуће и сам међународни поредак грађен на тим темељима налази можда чак и пред највећим изазовом од самог зачетка. Узроци кризе у САД су вишеструки: растућа друштвена и политичка поларизација, геронтократија и непопуларни председнички кандидати, што се последично одражава и на настојања САД да пронађу улогу у измењеном међународном поретку у ком место за себе траже и ривали Русија и Кина. У таквом контексту посматрамо изборну 2024.

* Имејл адреса: nevena.jovanovic@fpn.bg.ac.rs

годину на председничким изборима у САД, који ће по много чему бити нетипични, а између осталог и по томе што ћемо, чини се, тек по други пут у изборној трци имати двојицу кандидата који иза себе већ имају по један председнички мандат. Најшире посматрано, циљ рада је да укаже на узроке кризе америчке демократије и њене последице на улогу САД у међународном поретку и хегемонију коју су градили од средине прошлог века, и то у контексту наредних председничких избора у САД, са посебном пажњом на двојицу кандидата, који ће се највероватније наћи у финалној трци, Џозефа Бајдена и Доналда Трампа.

Кључне речи: *председнички избори 2024. године, Сједињене Америчке Државе, Доналд Трамп, Џозеф Бајден, криза демократије, америчка изузетност, спољна политика САД*

УВОД

Година 2024. има добре изгледе да буде година политичких промена. Тако нешто се оправдано може претпоставити имајући у виду да само у овој години више од половине светске популације излази на изборе. Тешко да иједан изборни процес изазива толику пажњу и радозналост као што је то случај са америчким председничким изборима. То свакако није без основа имајући у виду утицај који председник Сједињених Америчких Држава и његова администрација и даље имају широм света.

Џон Луис Гедис (*John Lewis Gaddis*) тврди да су Американци постигли такав утицај и глобално вођство уз способност, срећу али и постојањем чињенице да је алтернатива гора (Гедис 2008, 125). Дакле, како би обезбедили пристанак других међународних актера на послератни поредак који су градили Американци су се ослањали не само на „тврду” моћ, већ пре свега на пажљиво кројен митски наратив о изузетности. Иако врло оспораван концепт, који се дакако тешко може бранити тиме да постоји у реалности, он временом постаје један од најважнијих аспеката америчког идентитета. Иако нема јединственог значења овог концепта, а његова шира друштвена делотворност лежи управо у митској вишезначности, најопштије

може се рећи да је реч о идеји да су САД јединствена, па чак и морално супериорна земља из историјских, идеолошких или пак религијских разлога, те да зато имају чак и обавезу да играју посебну глобалну улогу (Volle 2023). Наравно, то није без основа. Како сваки мит тражи утемељење, јер да би био прихваћен он не сме себи да допусти ексклузивност пуне ирационалности (Славујевић 1986, 30), успон САД након Другог светског рата и касније распад Совјетског Савеза дали су плодно тло за потврду америчке изузетности. Тако се могу препознати три носећа стуба овог концепта: изузетност настанка/оснивања државе (*the exceptionalism of birth*), изузетност САД као земље могућности (*the exceptionalism of opportunity*) и изузетност америчке улоге у свету (*the exceptionalism of role*) (O'Connor 2020, 122).

Иако је кризи (либералне) демократије посвећено на хиљаде страница литературе и даље је нејасан одговор на питање шта када се са том кризом суочава и даље водећа сила света. То питање додатно добија на значају када се изузетност и глобално вођство те силе темеље управо на њеној потреби да буде „арсенал демократије”, како је то тврдио амерички председник Френклин Делано Рузвелт (*Franklin Delano Roosevelt*). Иако се о опадању и кризи послератног међународног поретка успостављеног средином прошлог века и Сједињених Држава као доминантне силе говорило још од самог настанка и то пре свега услед „успона осталих” (Zakaria 2009), пажљивија запажања говоре да велика претња америчком глобалном вођству долази и изнутра (Schultz 2018, 7). Тако највећи изазов међународном поретку не долази од Русије, Кине или Ирана, већ од самих САД. Фарид Закарија (Fareed Zakaria 2024, 38) тврди да уколико опседнути страхом од сопственог опадања, САД одлуче да се повуку са водеће улоге у свету који су саме стварале, то ће отворити вакуум моћи и охрабрити различите актере да иступе у таквом „свету у нереду” (Хас 2017).

У наставку рада у контексту председничких избора у САД 2024. године биће речи о томе да је због унутрашњеполитичких проблема позиција САД као „изузетне нације” доведена у питање, те да су узроци кризе вишеструки: растућа друштвена и политичка поларизација, геронтократија и непопуларни председнички кандидати, што се последично одражава и на настојања САД да пронађу улогу у измењеном међународном поретку у ком место за себе траже и ривали Русија и Кина.

ПРЕДСЕДНИЧКИ КАНДИДАТИ (КОЈЕ НИКО НИЈЕ ЖЕЛЕО)

Изборна 2024. година у САД биће по много чему нетипична, а између осталог и по томе што ћемо, чини се, тек по други пут у изборној трци имати двојицу кандидата који иза себе већ имају по један председнички мандат, те је донекле извесно шта од њих можемо да очекујемо.¹

Иако до завршетка примарних избора у оквиру самих партија и страначких конвенција на којима се и формално бирају главни председнички кандидати има још пола године, осим у случају „јата црних лабудова”,² све указује на то да ћемо Џозефа Бајдена (*Joseph Biden*) и Доналда Трампа (*Donald Trump*) поново гледати у изборној трци.³ Без обзира на сигурно вођство у својим странкама, према истраживањима јавног мњења, избор између ове двојице кандидата биће избор између врло непопуларних кандидата. Као што ће у наставку бити речи, иако се Американци у много чему тешко могу усагласити, већина демократа, републиканаца и оних који се изјашњавају као независни сагласна је у томе да би радије него Трампа или Бајдена изабрали неког трећег (*Cook and Green 2023*). Неповољно мишљење о оба кандидата има преко половине америчких бирача, док нам историја говори да су председници са тако ниским нивоом подршке пред изборну годину (испод 40%) а који се кандидују за реизбор губили изборе (*Jones 2020*). Актуелни председник претходну годину завршио је са историјски најнижим нивоом подршке свом раду (39%) од свих претходних председника још од када Галуп (*Gallup*) спроводи мерења подршке у последњем месецу пред изборну годину, тј. од 1979. године (*Brenan 2023*). Додатно обесхрабрујућ податак је тај који говори да преко половине Американаца види и Трампа и Бајдена као претњу америчкој

¹ Претходно је то било само 1892. године када је Гровер Кливленд (*Grover Cleveland*) победио тада актуелног председника Бенџамина Харисона (*Benjamin Harrison*).

² Насим Николас Талеб (*Nassim Nicholas Taleb*) је „црним лабудом” значао ретке и непредвидиве догађаје са великим утицајем и фактором изненађења. Видети Талебову књигу из 2007. године “*The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*”.

³ У тренутку закључења писања овог текста након што је од борбе за номинацију странке после неуспеха током „супер уторка” одустала и Ники Хејли (*Nikki Haley*), бивша гувернерка Јужне Каролине и амбасадорка САД у Уједињеним нацијама, као једини тренутни кандидат републиканаца остаје Доналд Трамп. У оквиру Демократске странке води актуелни председник Џозеф Бајден са 71% подршке демократа, а формални изазивач тренутно му је само конгресмен из Минесоте Дин Филипс (*Dean Phillips*) са свега 3.8% (*FiveThirtyEight 2024*).

демократији и америчком начину живота. Да бирачи не виде проблем само у председничким кандидатима говоре нам подаци да је удео Американаца са неповољним мишљењем о обе партије од средине 1990-их година учетворостручен (Pew Research Center 2023a, 10) те да последично и демократе (46%) и републиканци (58%) сматрају да постоји потреба за трећом водећом странком. Очекивано у таквом ставу предњаче они који се декларишу као независни (75%), а чији ће гласови свакако бити од великог значаја приликом одређивања будућег председника (Saad 2023).

Нису године једини проблем овогодишњих председничких кандидата. Поред Трамповог упорног одбијања да призна изборне резултате на председничким изборима 2020. године, ту су и на десетине подигнутих оптужби против њега широм земље, те не чуди да 82% демократа сматра да Трамп није подобан за председничку функцију (Potts 2024). А опет, чини се, ништа од тога није значајније угрозило његов пут ка обезбеђивању номинације републиканске странке. То је потпуна иронија кад имамо у виду да би према тренутним истраживањима његова противкандидаткиња из Републиканске странке Ники Хејли (*Nikki Haley*), имала веће изгледе од самог Трампа да победи актуелног председника на председничким изборима у новембру (Real Clear Polling 2024; Brownstein 2024). Неповерење бирача изражено је и према Бајдену – док 51% бирача види Трампа и његову породицу као корумпиране, то исто за Бајдена и његову породицу каже 47% бирача (Potts 2024).⁴

РАСТУЋА ДРУШТВЕНА И ПОЛИТИЧКА ПОЛАРИЗАЦИЈА

Као што трећи Њутнов закон каже да сваку силу акције прати њој по јачини једнака сила реакције, тако се у случају САД испоставило да није био тако дуг пут од „тихе револуције” до „ауторитарног одговора” (Inglehart and Norris 2017). Ширење постматеријалистичких вредности и других социјално прогресивних политика, истополни бракови, жене на водећим позицијама, мултикултурална разноликост и први афроамерички председник изазвали су реакцију извесног дела конзервативаца (Inglehart and Norris 2019, 44) и старијих бирача који имају утисак да су

⁴ У Бајденовом случају то је превасходно последица оптужби на рачун његовог сина Хантера Бајдена.

постали „странци у својој земљи” (Hocshschild 2016). Процес културних промена додатно је ојачан имиграцијом великих размера, приступачнијим високим образовањем и урбанизацијом (Inglehart and Norris 2019, 34-35). Ваља рећи да поред културолошког одговора (*cultural backlash*) изазваног афирмацијом постматеријалистичких вредности, ни економски напредак није био равномеран, већ је највише користи било за оне који су се већ налазили на врху, што је довело до све већег раста економске неједнакости као и мање социјалне мобилности (Inglehart 2018, 185). Наравно, нису друштвене поделе нешто ново за САД, јер је о томе још Џејмс Медисон (*James Madison*), четврти амерички председник и један од очева оснивача, писао у једном од есеја у „Федералистичким списима” као могућој невољи демократских влада (Живојиновић 1971, 64-69). Ипак, оно што је особеност последњих деценија јесте оштра подела по партијској линији, што онемогућава функционисање политичких институција и доношење и спровођење политичких одлука за шта је често потребан шири друштвени консензус.

Како ће онда у таквом контексту изгледати амерички председнички избори у овој 2024. години? Пажљиво праћење истраживања јавног мњења показује нам тренд раста друштвене и политичке поларизације, као и све веће разлике у ставовима демократа и републиканаца поводом бројних тема. Две деценије продубљивања јаза између две странке довеле су до тога да 62% републиканаца и 54% демократа има врло неповољно мишљење о другој страни, док је то средином последње деценије прошлог века било на свега 21%, односно 17% (Pew Research Center 2022, 11). Те разлике, међутим, нису само политичког карактера, већ су Американци све више склонили томе да своје партијске неистомишљенике виде као претњу по демократију, националну безбедност и амерички начин живота. Тако чак 91% демократа види реизбор Доналда Трампа, а 86% републиканаца реизбор Џозефа Бајдена (Public Religion Research Institute [PRRI] 2023, 38).

Готово да нема теме на којој није приметан јаз између присталица две водеће политичке странке у САД. Они не могу да се усагласе око тога да ли би федерална влада требало да обезбеди здравствену негу свима,⁵ да ли приоритет треба да има заштита

⁵ Да федерална влада треба да обезбеди здравствену негу свима сматрало је 2023. године 85% демократа и 30% републиканаца.

животне средине или развој енергетског сектора,⁶ споре се око контроле оружја⁷ и узрока глобалног загревања,⁸ затим око забране абортуса,⁹ овлашћења федералне владе,¹⁰ али и око имиграционе политике,¹¹ поверења у полицију¹² и истополних бракова¹³ (Newport 2023). Поред тога, иако је партијска поларизација већ неко време стварност политичког живота у САД, све више републиканаца и демократа у изразито негативном светлу посматра не само другу странку, већ је приметан негативан однос и на персоналном нивоу. Тако је сада све бројнији удео оних из обе странке који описују присталице друге стране као затворенијег ума, непоштеније, неморалније и неинтелигентније од осталих Американаца (Pew Research Center 2022, 46–47). Претходно потврђују и подаци да постоји добар број оних који тврде да би било теже сложити се са новим суседом уколико би био из друге странке (Pew Research Center 2016), да је проценат оних који кажу да би били несрећни уколико би им се дете венчало са присталицом друге странке са свега 4% 1960. године порастао на 40% 2021. године, као и да је свега 4% бракова у САД партијски мешовито (Бремер 2023). Да је реч о јазу који ће се тешко премостити видимо из тога да је за преко 60% Американаца разговор о политици са онима са којима не деле исте ставове стресан и фрустрирајућ (Pew Research Center 2023а, 101). То је додатно појачано и извештавањем медија и информисањем на друштвеним мрежама где се најчешће тражи само потврда већ формираних ставова, те присталице различитих странака имају све мање додирних тачака (Taibbi 2019, 18–20).

Иако их, судећи по претходно реченом, много тога дели, једна ствар заједничка је и демократама и републиканцима и оним независним бирачима – незадовољни су стањем демократије у

⁶ Да би приоритет требало да има заштита животне средине рекло је 81% демократа, а 26% републиканаца.

⁷ За строжу контролу оружја је 84% демократа и 31% републиканаца.

⁸ Да је људска активност главни узрок глобалног загревања сматра 88% демократа и 37% републиканаца.

⁹ Да абортус буде легалан под било којим условима подржава 59% демократа и свега 12% републиканаца.

¹⁰ Да је федерална влада узурпирала превише моћи рекло је 31% демократа и 73% републиканаца, а да би федерална влада требало да уради више како би решила проблеме нације сматра 64% демократа и 23% републиканаца.

¹¹ За смањење имиграције у САД је 18% демократа, а 58% републиканаца.

¹² У полицију је исказало поверење 31% демократа, а 60% републиканаца.

¹³ Да треба законски признати истополне бракове подржава 85% демократа, а 57% републиканаца.

својој земљи, те је удео задовољних демократијом на историјски најнижем нивоу, нижем чак и од оног измереног након упада у Капитол пре три године (Jones 2024),¹⁴ па чак три четвртине Американаца сматра да је будућност америчке демократије у опасности на овогодишњим председничким изборима (PRRI 2023, 37).¹⁵ Ипак, ствар није тако једноставна, јер на узроке кризе и претње по демократију републиканци и демократе имају различите погледе. Демократе су највише забринуте око тога да се могу поновити догађаји попут упада у Капитол, те верују да су у томе помагали чак и неки чланови Конгреса из Републиканске странке, а реизбор Трампа виде као озбиљну претњу по демократију. Са друге стране, републиканци то исто мисле за Бајдена – 82% сматра да би његов реизбор ослабио америчку демократију, док чак 93% га види као неподобног за ту функцију и то пре свега због година (Potts 2024). Имају републиканци и друге бриге, попут сумње у интегритет самог изборног процеса и да наредни избори могу бити покрадени (PBS 2023). Када је реч о оптужбама и судским споровима који се воде против Трампа то као проблем види преко 90% демократа, а 40% републиканаца (Potts 2024).

СЈЕДИЊЕНЕ АМЕРИЧКЕ ДРЖАВЕ У ИЗМЕЊЕНОМ МЕЂУНАРОДНОМ ПОРЕТКУ

Имајући у виду све претходно речено, оправдано се намеће питање како уопште постићи договор око тога какву спољну политику САД треба да воде или како „дисфункционална суперсила” (Gates 2023, 30) тако подељена међу собом, несигурна у стање сопствене демократије може да води један разуђен и фрагментиран свет (Schultz 2018, 24)?

Све бројнији су они гласови који тврде да је постхладноратовска ера, у којој су сви путеви водили у Вашингтон (Zakaria 2024, 42), завршена. Мајкл Дојл (Doyle 2023) тврди да уместо краја идеолошких сукоба и међународног либералног поретка мира и сарадње или пак повратка мултиполарној равнотежи снага, постхладноратовску еру прати нови хладни рат (или како каже „хладни мир”) – међу

¹⁴ Да је задовољно стањем демократије у земљи каже свега 28% Американаца (17% републиканаца и 38% демократа), а у јануару 2021. године било је 35% (Jones 2024).

¹⁵ Да је будућност америчке демократије у опасности на овогодишњим председничким изборима рекло је 84% демократа, 77% републиканаца и 73% оних независних (PRRI 2023, 37).

великим силама и супротстављеним системима управљања. Такав свет у ком САД имају стварне такмаце, који не само да нису нужно расположени да следе америчке интересе, већ су неретко спремни да делују њима у инат, Фарид Закарија назвао би постамеричким (Закарија 2009). Покушавајући да објасни свет у настајању, који се не уклапа у три постојећа модела међународног поретка,¹⁶ Семјуел Хантингтон (*Samuel Huntington*) је још 1999. године употребио израз „уни-мултиполаран”. За разлику од униполарног међународног поретка у ком је присутна једна суперсила без значајних већих сила и велики број мањих сила, а која може сама да решава важне међународне проблеме а без да у томе може да је спречи било каква комбинација других држава, у уни-мултиполарном поретку поред једне суперсиле има и неколико већих сила. Ово значи да је за међународно деловање суперсиле потребна подршка макар још неке значајне државе, али суперсила ипак има моћ да стави вето на деловање других држава (Huntington 1999, 36).

Иако је, дакле, међународни контекст промењен – ту су сада и изазивачи Русија и Кина, као и сукоби на Блиском истоку и у Украјини – велика претња америчком глобалном вођству долази и изнутра (Schultz 2018). Већ је било речи о партијској поларизацији, хомогенизацији ставова унутар самих политичких партија, негативном односу према људима из друге странке, фрагментацији медијског извештавања и о незадовољству стањем демократије „код куће”. Све то неизбежно се одражава и на америчку спољну политику. Главна невоља са тим је што је у таквом контексту знатно теже обезбедити двостраначку подршку за рискантне спољнополитичке подухвате као што је употреба војне силе или закључивање међународних уговора, тешко је сагласити се око спољнополитичких неуспеха и извући поуке, а ту је и ризик од промене спољнополитичких одлука са променом председничке администрације што компликује могућност дугорочнијег обавезивања према савезницима или ривалима (Schultz 2018, 9). Наравно, било би погрешно претпоставити да ће сви ови изазови довести до краја глобалну улогу САД, која је и даље најмоћнији међународни актер са значајним географско-структуралним предностима и савезништвима широм света (Zakaria 2024, 41). Ипак, иако америчка „тврда” моћ можда остаје нетакнута, партијска поларизација омета њено ефикасно коришћење, отежава склапање споразума на домаћем

¹⁶ Мисли се на униполаран, биполаран и мултиполаран међународни поредак.

и међународном плану, онемогућава учење из спољнополитичких неуспеха али и одупирање страном мешању. Поврх тога, у највећој опасности је вероватно америчка „мека” моћ (Schultz 2018, 23). Са дисфункционалним интерним процесом доношења политичких одлука, непопуларним председничким кандидатима, сопственом несигурношћу у своју улогу у свету и кршењем правила која су сами успостављали, оправдано је доведена у питање позиција САД као политички и морално изузетне и „светионика” наде и демократије за остатак света (The White House 2023). Америчку позицију у свету додатно отежавају и примери америчког унилатерализма, попут економских мера протекционизма (на пример *buy American*), што оставља утисак да су Американци бољи у проповедању него спровођењу онога што захтевају од других. Такође, ваља споменути и враћање индустријске политике код Трампа (а потом и код Бајдена) као својеврсно поткопавање прокламованих норми међународног поретка успостављаних од 1980-их година. Занимљиво је да у том погледу постоји сада мање-више сагласност у врху обе странке – као да је од неолибералног консензуса осамдесетих и деведесетих, сада на снази суптилни протекционистички консензус, што нам заправо говори да има тема и око којих обе стране истовремено мењају мишљење у истом смеру. Последично, друге државе ће и саме кршити међународна правила и упирати прстом у Вашингтон користећи то као оправдање (Zakaria 2024, 54).

У вези са америчком позицијом у свету Стивен Вертхајм (*Stephen Wertheim*) у својој књизи о рађању глобалне надмоћи САД износи тезу да су САД заправо од свог оснивања биле претежно изолационистичка земља избегавајући да буду увучене у стране ратове и водећи се саветом првог председника Џорџа Вашингтона (*George Washington*) да треба избећи трајне савезе са било којим делом страног света, те да је послератна глобална улога на коју су се Американци навикли за претходних осам деценија, заправо одступање а не норма, када се мери у односу на читаву историју (Wertheim 2020). Америчка идеја интернационализма након Другог светског рата постала је фатално испреплетена са идејом одржавања глобалне војне доминације, те да САД зато не успевају да пронађу излаз из улоге „глобалног полицајца”, па чак и онда када то напреже њихову економију и осећај националног идентитета до самих граница. То је права иронија, тврди Вертхајм, јер Американци током већег дела своје историје своју нацију сматрају изузетном баш зато што

себе нису посматрале као војног хегемона (Wertheim 2020, 1;13). Чарлс Капчан (*Charles Kupchan*), аутор књиге о америчком изолационизму,¹⁷ сматра да можда Бајден у почетку и није имао алтернативу у приступу Русији и Кини, јер Европа сама не би могла да се носи са оним што се дешава у Украјини, а и Индопацифику је потребно америчко присуство и стабилна америчка рука, похваливши чак добар посао и на Блиском истоку. Ипак, он истиче као забрињавајуће називање САД „незаменивом нацијом” (*indispensable nation*) указујући да Бајден и даље размишља у оквирима света какав је био 1990-их година (Hirsh 2023). Свет у ком су Сједињене Државе хегемонија без изазивача више не постоји.

Спољна политика Доналда Трампа и Џозефа Бајдена

Када је реч о спољнополитичким приступима двојице кандидата, не би требало да буде већих изненађења с обзиром на то да је реч о кандидатима који иза себе већ имају по један председнички мандат. Упркос томе, због Трамповог неконвенционалног приступа, између осталог и спољној политици, други мандат његове спољне политике остаје „баук без садржине”, застрашујућ у концепту а нејасан у детаљима. То је разумљиво кад знамо да је Трамп „мислилац шире слике”, који је током претходног мандата презирао детаље и доследност, па и кохерентност у спољној политици (Ruge and Shapiro 2023). Зато има и оних који „предвидљиву непредвидљивост” бившег републиканског председника покушавају да представе као доктринарни приступ, премда не у класичном поимању доктрине као такве, сугеришући да класични начини сагледавања и спољнополитичке анализе можда више нису прикладни промењеном времену и околностима (Bentley and David 2021). Иако би сада дата оцена о Трамповом спољнополитичком приступу у другом мандату била неизбежно непотпуна имајући у виду још увек рану фазу изборне кампање, свестан да није спровео у дело све оно што је Американцима претходно обећавао, Трамп је поново кривицу пребацио на „дубоку државу” и америчку бирократију. У складу са тим, главно спољнополитичко обећање за сада је „коначни обрачун”, односно да ће као једини амерички председник који није започео ниједан рат отерати „ратне хушкаче” из Стејт департмента

¹⁷ Видети књигу Чарлса Капчана из 2020. године “Isolationism: A History of America’s Efforts to Shield Itself from the World”.

(*U.S. Department of State*) и Пентагона (Министарство одбране САД) (Trump 2023), протерати глобалисте, комунисте, фашисте, елиминисати „болесну политичку класу” (Swan et al. 2023), окончати рат у Украјини за један дан и измирити Израелце и Палестинце. Признајући значајне разлике у политикама Бајдена и Трампа, те да је прогноза за последице ових избора „код куће” мрачна, храбра је тврдња Стивена Волта (Walt 2024) када каже да још један Трампов мандат неће значајно променити спољну политику САД у кључним аспектима. Наиме, Волт истиче недостатак Трампове посвећености демократским принципима и владавини права, као и забрињавајуће наговештаје да заједно са Републиканском странком намерава да искористи други мандат како би казнио политичке противнике и тако померио САД ка аутократији. Уз то, Волт прогнозира да ће права жена бити додатно нарушена, напори да се зауставе климатске промене напуштени, а богати Американци и корпорације ће бити слободни да следе своје себичне интересе, не обазирјући се на шире друштвене и политичке последице. Међутим, када је о спољној политици реч, иако ће Трамп вероватно бити непоуздан, мрзовољан, безобразан и свађалачки настројен, посебно према НАТО савезницима, баш као и током свог првог мандата, у свим другим аспектима његов други мандат не би се знатно разликовао од Бајденовог. Према Волтовом суду, и један и други тражиће од Кијева да се поставе реалнији циљеви с тим што ће Трамп вероватно бити ближи приступу *cut and run*, даља конфронтација са Кином је нешто што има двопартијски консензус, док за Блиски исток сматра да нема разлога очекивати да ће се било који од ове двојице председника у будућности понашати другачије него у прошлости, као и да су и један и други самопрокламовани ционисти што искључује могућност притиска на Израел да промени курс. Не треба заборавити ни могућност да Трамп првенствено усмери пажњу на унутрашњу агенду – и своје дугорочне правне проблеме – што би додатно умањило његово ионако ограничено интересовање за међународне односе и тежило да ојача постојећи *status quo* (Walt 2024).

Када је реч о виђењу улоге САД у свету потенцијалног кандидата демократа и актуелног председника Џозефа Бајдена оно се читава у ауторском тексту за *Foreign Affairs* његовог саветника за националну безбедност Џека Саливена (*Jake Sullivan*) „Извори америчке моћи”, са не мање значајним поднасловом – спољна политика за измењен свет (Sullivan 2023, 8). На линији са Ричардом

Хасом да спољна политика почиње код куће (Haass 2013), Саливен тврди да је од стратешког значаја и за спољну политику то како се државе организују интерно, у шта инвестирају, са ким склапају савезе и ко са њима жели у савезништва, које ратове воде, које одвраћају а које избегавају. Детектујући да је америчка спољна политика развијена у ери која ће убрзо бити само успомена, да старе претпоставке и структуре морају бити прилагођене изазовима који очекују САД до 2050. године, као и да САД улазе у трећу еру након Другог светског рата, Саливен истиче да је суштина Бајденовог спољнополитичког приступа у новом темељу америчке моћи тако да могу да обликују нову еру на начин који ће заштитити њихове интересе и вредности и унапредити опште добро (10–11). У складу са тим он издваја три кључна стуба на којима за Бајденову администрацију почива међународна моћ: савезништва којима придаје посебан значај, економија, али тако да ради за све Американце и војна сила (11). Верујући да у све више компетитивном свету међузависности и транснационалних изазова Вашингтон мора да уклони баријере између унутрашње и спољне политике, Саливен велике јавне инвестиције види као суштински важну компоненту спољне политике (14). Иако свестан промењене светске политике, Бајденов саветник за националну безбедност каже да САД заједно са најближим партнерима остају посвећене „одбрани демократије” широм света, као и да ако они не буду предводили решавање глобалних проблема, неће имати ко други, те да председник Бајден и његов тим верују да САД и даље имају кључну улогу у подстицању међународне сарадње (19). Ово је сасвим на линији онога што је Бајден писао пре четири године у свом ауторском тексту за *Foreign Affairs* „Зашто Америка мора поново да води” (Biden 2020, 64–76), а што је опет сасвим конзистентно са оним што је 2016. писао у тексту „Градећи на успеху” (Biden 2016, 46–57), што нам говори да је реч о једном континуитету у приступу без већих одступања. У ауторском тексту из 2020. године, у ком се најсажетије може сагледати Бајденов спољнополитички програм, писао је како је тријумф демократија и либерализма над фашизмом и аутократијама одредио слободан свет, али да то није само ствар прошлости, већ ће тај сукоб одредити и будућност, такође. Он сматра да САД не би смеле да одустану од своје водеће улоге која је трајала претходних 70 година и омогућила колективну безбедност и напредак, те да способност Сједињених Држава да буду снага која омогућава напредак у свету, предводи демократски свет и мобилише

колективну акцију почиње код куће, али се ипак ту не завршава (65–71). Тако да Закарија оправдано тврди да је у срцу Бајденове спољне политике добар однос са савезницима (Zakaria 2024, 52) али и покушај да успоставе везу између америчке унутрашње снаге и способности САД да одрже међународну конкурентност у промењеном свету, амбициозно најављујући „спољну политику за средњу класу” (Scott and Rosati 2024, 85). Да је реч о континуитету потврђује нам и Бајденов говор из октобра прошле године који је за циљ имао придобијање подршке Американаца, а најпре чланова Конгреса, за слање ратне помоћи Израелу и Украјини. Он је и тада говорио о историјски значајном тренутку, свету на прекретници у ком се води битка између демократија и аутократија, а у ком је америчко вођство оно што држи тај свет на окупу, док америчка савезништва чине САД безбедном, а америчке вредности пожељним међународним актером (The White House 2023).

Ставови америчких бирача и спољна политика

Партијска поларизација видљива је и када је реч о ставовима Американаца о спољној политици и улози САД у свету. Иако забринути због прекоокеанског ангажмана, већина Американаца (57%) и даље сматра да би за будућност САД најбоље било да активно учествује у међународним односима и да користи од одржавања улоге САД у свету надмашују трошкове (58% према 41%), док 42% сматра да би најбоље било да се не мешају. Иако је и даље реч о већинској подршци, податак из 2023. године је наставак тренда опадања подршке међународном ангажману и један од најнижих забележених нивоа подршке у последњих пола века.¹⁸ Премда Американци и даље виде САД као земљу са највећим утицајем на свету, нису склони томе да сами решавају глобална питања. Две трећине подржава заједничку улогу лидера са другим државама (66%), а не доминантну улогу (22%) или никакву улогу (12%). Републиканци радије него демократе за САД бирају доминантну улогу (36% републиканаца према 16% демократа). Иако су и демократе и републиканци и они независни сагласни у томе да је важно за САД да буду светски лидер у економској моћи и научно-технолошком напретку, републиканци

¹⁸ Активну улогу САД у свету подржава 70% демократа и 47% републиканаца, док је пре 50 година разлика између републиканаца и демократа била знатно мања – подршка републиканаца била је 72%, а демократа на 68% (Smeltz and Kafura 2023).

(82%) пре него демократе (49%) наглашавају важност војне снаге, док демократе чешће дају приоритет борби против климатских промена (79%), људским правима (78%) и демократским вредностима (72%) (Smeltz and Kafura 2023).

Већ је било речи о томе да су амерички председници активну улогу САД у свету неретко правдали митским наративом о америчкој изузетности, међутим, сами Американци више нису сигурни у то. У јединствен карактер сопствене нације 2012. године веровало је 70% Американаца, а сада је тај проценат пао на 52%. Годинама уназад демократе сматрају да САД нису много посебније од других држава (55% наспрам 44%), док три четвртине републиканаца и даље види САД као *највећу* земљу (*the greatest country*),¹⁹ из чега закључујемо да ни ово више није питање које превазилази партијске разлике као што је некад било (Smeltz and Kafura 2023). У вези са овим, да је Бог доделио Америци посебну улогу у светској историји сматрало је 40% Американаца 2020. године, што је пад у односу на 2016. годину када је у то веровала већина (PRRI 2020, 16).²⁰ Ово веровање је најшире распрострањено међу белим евангелистичким протестантима (71%), иначе највернијем бирачком телу Доналда Трампа. Да су Американци и сами свесни унутрашњих проблема показује податак да свега четвртина њих сматра да САД дају добар морални пример другима, што је значајан пад у односу на претходне године (43% било је 2015. године). Иако већи број републиканаца (45%) него демократа (18%) види САД као добар морални пример, ипак је забележен пад у односу на 2018. годину (67%), што се може објаснити тиме да су Американци више склони томе да виде САД у позитивном светлу онда када је председник из њихове партије (PRRI 2020, 17).

Кад је реч о актуелним спољнополитичким дешавањима скоро половина Американаца сматра да САД чине и превише да помогну Украјини, што је готово двоструки раст у односу на 24% колико је било у августу 2022. године. Овакав став израженији је код републиканаца (62%), него код демократа (14%). Такође, већина републиканаца радије би окончала сукоб што пре, док демократе и даље подржавају помоћ Украјини док не поврати изгубљену територију. Промене су видљиве и код оних који се изјашњавају

¹⁹ Да су САД *највећа* нација 2023. године веровало је 75% републиканаца, а 42% демократа, док је 2012. године однос био 85% према 66% (Smeltz and Kafura 2023).

²⁰ У то је 2020. године веровало 64% републиканаца, а 32% демократа (PRRI 2020, 16).

као независни и они су сада скоро равномерно подељени између оних који подржавају продужени сукоб у ком би Украјина вратила сву изгубљену територију, и оних који би желели да се рат заврши што је пре могуће. Већина Американаца каже да би финансијска помоћ коју Украјина добија од Вашингтона требало да има извесна ограничења (међу њима и 84% републиканаца), док већина демократа (65%) верује да би САД требало да наставе да пружају помоћ све док Украјина то тражи. Са продуженим сукобом сада већ преко 60% Американаца сматра да ниједна страна не добија рат и то је једино где нема веће разлике међу партијама (Younis 2023). Када је реч о сукобу на Блиском истоку и помоћи Израелу, свега једна трећина одобрава приступ Бајденове администрације, при чему председник нема већинску подршку чак ни у својој странци (Pew Research Center 2023b, 6–7).²¹

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Као што смо видели, председнички избори који нас очекују ове године у Сједињеним Америчким Државама биће једни од многих, а опет заслужују посебну пажњу с обзиром на и даље велики утицај ове државе, па самим тим и њеног председника са администрацијом, на остатак света. Показали смо да се ова суперсила градећи тај утицај није ослањала само на војну моћ, већ и на нешто што смо назвали митски наратив о америчкој изузетности. Иако се темељи на миту, он није сасвим без реалних основа имајући у виду успон САД кроз цео двадесети век, а посебно од краја Другог светског рата. Тако формирана слика о Америци као изузетној нацији помогла им је да придобију, са једне стране, подршку самих Американаца за активну улогу САД у свету, а са друге стране, пристанак других међународних актера за послератни поредак који су градили.

Међутим, шта онда кад и та сама суперсила сумња у себе, суочава се са „кризом идентитета” и кризом демократије код куће, а истовремено се и међународни контекст мења? Није први пут да се нека моћна држава суочава са таквим изазовима, а историја нам је показала да су у таквом случају најчешћа два излаза – или успех

²¹ Одговор Бајденове администрације не одобрава половина републиканаца, а 28% одобрава, док код демократа 44% одобрава, 33% не одобрава, а њих 22% није сигурно (Pew Research Center 2023b, 6–7).

уколико се пронађе нов приступ за ново време, или пак опадање моћи те суперсиле. Могу ли Џозеф Бајден или Доналд Трамп да пронађу тај нов приступ, понуде га и за њега добију подршку? Ако имамо у виду оно што смо претходно показали – њихову непопуларност и партијску поларизацију – чини се да нема много разлога за оптимизам. Видели смо да би Американци најрадије изабрали неког трећег кандидата на предстојећим изборима, те би потенцијални поновни избор између Бајдена и Трампа био „избор мањег зла”, као и да су вредносно подељени по бројним темама, укључујући ту и будућност америчке улоге у свету. А опет, *status quo* више није одржив. Премда, као што смо видели, Волт тврди да разлике у спољној политици ове двојице потенцијалних кандидата неће бити толико оштре, ваља рећи да то јесте тако у краткорочним последицама и када се унутрашња и спољна политика посматрају потпуно раздвојено, онако како то Волт чини, а један изборни процес и један председнички мандат сувише су кратки периоди да би се такве оцене могле давати. Дугорочно гледано, оно што се дешава „код куће” имаће последице на америчку позицију у свету, а посебно на перцепцију њене „меке” моћи и утемељености наратива о америчкој изузетности.

Није изненађење што бирачи сматрају да је стање демократије у опасности кад имамо у виду да оба претпостављена кандидата представљају овогодишње председничке изборе као тест за опстанак демократије или борбу за „душу нације”, како би рекао Бајден. Као опомену Американцима Абрахам Линколн (*Abraham Lincoln*) је говорио да подељена кућа не може да опстане, а 166 година касније на САД је изазов не само да сачувају „своју кућу” већ и своју улогу у међународном послератном поретку, а чији су потпорни стуб већ скоро осам деценија и у који су уложили много. Да би у томе успели однекуд морају да крену, а по свему судећи овог пута мораће да крену „од куће” – први корак на том путу је избор будућег првог човека Беле куће првог уторка после првог понедељка у новембру.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Гедис, Џон Луис. 2008. *Изненађење, безбедност и искуство Америке*. Београд: Клуб плус.
- Живојиновић, Драгољуб Р. 1971. *Документи о америчкој историји*. Београд: Београдски издавачко-графички завод.
- Закарија, Фарид. 2009. *Постамерички свет*. Смедерево: Хеликс.
- Хас, Ричард. 2017. *Свет у нереду: америчка спољна политика и криза старог поретка*. Београд: CIRSD.
- Славујевић, Зоран Ћ. 1986. *Савремени политички мит*. Београд: Радничка штампа.
- Bentley, Michelle, and Maxine David. 2021. "Unpredictability as doctrine: Reconceptualising foreign policy strategy in the Trump era." *Cambridge Review of International Affairs* 34 (3): 383–406. DOI: 10.1080/09557571.2021.1877616.
- Biden, Joseph R. Jr. 2016. "Building on Success." *Foreign Affairs* 95 (5): 46–57.
- Biden, Joseph R. Jr. 2020. "Why America Must Lead Again." *Foreign Affairs* 99 (2): 64–76.
- Bremmer, Ian. 2023. „Америчка дисфункционална политика.” Приступљено: 14. фебруара 2024. <https://velikeprice.com/svet/americka-disfunkcionalna-politika/>.
- Brenan, Megan. 2023. "Biden Ends 2023 With 39% Job Approval." *Gallup*. Приступљено: 14. фебруара 2024. <https://news.gallup.com/poll/547763/biden-ends-2023-job-approval.aspx>.
- Brownstein, Ronald. 2024. "Haley's voters might decide Biden's fate in November. Here's why." *CNN*. Приступљено: 14. фебруара 2024. <https://edition.cnn.com/2024/02/06/politics/haley-voters-trump-gop-biden-analysis/index.html>.
- Cook, Nancy and Joshua Green. 2023. "Biden-Trump 2 Is the Election No One Wants." *Bloomberg*. Приступљено: 14. фебруара 2024. <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2023-11-06/biden-trump-rematch-in-2024-election-americans-want-more-choice>.
- Doyle, Michael. 2023. *Cold Peace: Avoiding the New Cold War*. Liveright Publishing.

- FiveThirtyEight. 2024. "Latest Polls." Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://projects.fivethirtyeight.com/polls/>.
- Gates, Robert M. 2023. "The Dysfunctional Superpower." *Foreign Affairs* 102 (6): 30–44.
- Haass, Richard. 2013. *Foreign Policy Begins at Home: The Case for Putting America's House in Order*. New York: Basic Books.
- Hirsh, Michael. 2023. "Is America Really 'Indispensable' Again?" *Foreign Policy*. Pristupljeno: 14. februara 2024. https://foreignpolicy.com/2023/11/03/us-foreign-policy-isolationism-ukraine-russia-israel-hamas-china-republicans-democrats/?utm_source=Sailth%E2%80%A6.
- Hochschild, Arlie Russell. 2016. *Strangers in their Own Land: Anger and Mourning on the American Right*. New York: The New Press.
- Huntington, Samuel P. 1999. "The lonely superpower." *Foreign Affairs* 78 (2): 35–49.
- Inglehart, Ronald F. 2018. *Cultural evolution: People's motivations are changing, and reshaping the world*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Inglehart, Ronald and Pipa Norris. 2017. "Trump and the Populist Authoritarian Parties: The Silent Revolution in Reverse." *Perspectives on Politics* 15 (2): 443–454. DOI: 10.1017/S1537592717000111.
- Jones, Jeffrey M. 2020. "Presidential Job Approval Related to Reelection Historically." *Gallup*. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://news.gallup.com/poll/311825/presidential-job-approval-related-reelection-historically.aspx>.
- Jones, Jeffrey M. 2024. "Record Low in U.S. Satisfied With Way Democracy Is Working." *Gallup*. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://news.gallup.com/poll/548120/record-low-satisfied-democracy-working.aspx>.
- Kupchan, Charles A. 2020. *Isolationism: A History of America's Efforts to Shield Itself from the World*. Oxford University Press.
- Newport, Frank. 2023. "Update: Partisan Gaps Expand Most on Government Power, Climate." *Gallup*. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://news.gallup.com/poll/509129/update-partisan-gaps-expand-government-power-climate.aspx?version=print>.

Norris, Pippa, and Ronald Inglehart. 2019. *Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism*. Cambridge University Press.

O'Connor, Brendon. 2020. *Anti-Americanism and American exceptionalism: prejudice and pride about the USA*. London and New York: Routledge.

PBS. 2023. "False election claims have damaged GOP confidence in vote count, AP-NORC poll says." Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://www.pbs.org/newshour/politics/ap-norc-poll-false-election-claims-have-damaged-gop-confidence-in-vote-count>

Pew Research Center. 2016. "Partisanship and Political Animosity in 2016." Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://www.pewresearch.org/politics/wp-content/uploads/sites/4/2016/06/06-22-16-Partisanship-and-animosity-release.pdf>.

Pew Research Center. 2022. "As Partisan Hostility Grows, Signs of Frustration With the Two-Party System." Pristupljeno: 14. februara 2024. https://www.pewresearch.org/politics/wp-content/uploads/sites/4/2022/08/PP_2022.09.08_partisan-hostility_REPORT.pdf.

Pew Research Center. 2023a, "Americans' Dismal Views of the Nation's Politics." Pristupljeno: 14. februara 2024. https://www.pewresearch.org/politics/wp-content/uploads/sites/4/2023/09/PP_2023.09.19_views-of-politics_REPORT.pdf.

Pew Research Center. 2023b. "Americans' Views of the Israel-Hamas War". Pristupljeno: 14. februara 2024. https://www.pewresearch.org/politics/wp-content/uploads/sites/4/2023/12/PP_2023.12.07_Israel-Hamas_Report.pdf.

Potts, Monica. 2024. "Americans think democracy is in peril in the 2024 election." *ABC News*. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://abcnews.go.com/538/americans-democracy-peril-2024-election/story?id=106803471>.

Public Religion Research Institute. 2020. "Dueling rivalities amid multiple crises, Trump and Biden supporters see different priorities and futures for the nation." Pristupljeno: 14. februara 2024. https://www.prrri.org/wp-content/uploads/2020/10/PRRI-Oct_2020_AVS.pdf.

Public Religion Research Institute. 2023. "Threats to american democracy ahead of an unprecedented presidential election."

- Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://www.prri.org/wp-content/uploads/2023/10/PRRI-Oct-2023-AVS.pdf>.
- Real Clear Polling. "2024 General Election: Haley vs Biden." Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://www.realclearpolling.com/polls/president/general/2024/haley-vs-biden>.
- Ruge, Majdm and Jeremy Shapiro. 2023. "The Trumpist Manifesto: The Republican struggle for a second-term foreign policy." *European Council on Foreign Relations*. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://ecfr.eu/article/the-trumpist-manifesto/>.
- Saad, Lydia. 2023. "Neither Party Well-Liked, but GOP Holds Advantage on Issues." *Gallup*. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://news.gallup.com/poll/511979/neither-party-liked-gop-holds-advantage-issues.aspx>.
- Schultz, Kenneth A. 2018. "Perils of Polarization for U.S. Foreign Policy." *The Washington Quarterly* 40 (4): 7–28. DOI: 10.1080/0163660X.2017.1406705.
- Scott, James M., and Jerel A. Rosati. 2024. *The politics of United States Foreign Policy*, eighth edition. Sage.
- Smeltz, Dina, and Craig Kafura. 2023. "Americans grow less enthusiastic about active US engagement abroad." *The Chicago Council on Global Affairs*. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://globalaffairs.org/research/public-opinion-survey/americans-grow-less-enthusiastic-about-active-us-engagement-abroad>.
- Sullivan, Jake. 2023. "The Sources of American Power." *Foreign Affairs* 102 (6): 8–29.
- Swan, Jonathan, Charlie Savage, and Maggie Haberman. 2023. "Trump and Allies Forge Plans to Increase Presidential Power in 2025." *The New York Times*. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://www.nytimes.com/2023/07/17/us/politics/trump-plans-2025.html>.
- Taibbi, Matt. 2019. *Hate INC: Why today's media makes us despise one another*. New York: OR Books.
- The White House. 2023. "Remarks by President Biden on the United States' Response to Hamas's Terrorist Attacks Against Israel and Russia's Ongoing Brutal War Against Ukraine." Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/10/20/>

remarks-by-president-biden-on-the-united-states-response-to-hamas-terrorist-attacks-against-israel-and-russia-s-ongoing-brutal-war-against-ukraine/.

Trump War Room. 2024. X. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://twitter.com/DonaldJTrumpJr/status/1628140283169804320>.

Volle, Adam. 2023. "American exceptionalism." *Encyclopedia Britannica*. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://www.britannica.com/topic/American-exceptionalism>.

Walt, Stephen M. 2024. "Another Trump Presidency Won't Much Change U.S. Foreign Policy." *Foreign Policy*. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://foreignpolicy.com/2024/01/22/another-trump-presidency-wont-much-change-u-s-foreign-policy/>.

Wertheim, Stephen. 2020. *Tomorrow, the World: the Birth of U.S. Global Supremacy*. Harvard University Press.

Younis, Mohamed. 2023. "American Views on the Ukraine War in 6 Charts." *Gallup*. Pristupljeno: 14. februara 2024. <https://news.gallup.com/poll/513680/american-views-ukraine-war-charts.aspx#:~:text=Forty-one%20percent%20of%20Americans,U.S.%20isn't%20doing%20enough>.

Zakaria, Fareed. 2024. "The Self-Doubting Superpower." *Foreign Affairs* 103 (1): 38–54.

Nevena Jovanović**Faculty of Political Sciences, Belgrade*

THE PRESIDENTIAL ELECTIONS IN THE UNITED STATES OF AMERICA 2024 AND THE FUTURE OF THE AMERICAN ROLE IN THE INTERNATIONAL ORDER

Resume

The peculiarity of the United States of America is that they secured the consent of other international actors to the post-war order they built thanks not only to “hard” power, but above all to a carefully shaped mythical narrative of exceptionalism. As every myth seeks foundation, the rise of the US after World War II and the subsequent collapse of the Soviet Union provided ground for the affirmation of American exceptionalism. In this article, it is argued that due to internal political problems, this has been questioned, and that, consequently, the international order built on those foundations is perhaps even facing the greatest challenge from the very beginning. The article shows that the causes of the crisis in the USA are multiple: growing social and political polarization, gerontocracy and unpopular presidential candidates, which consequently reflects on the efforts of the USA to find a role in the changed international order in which rivals Russia and China are also seeking a place for themselves. The main goal of the article was to point out the causes of the crisis of American democracy and its consequences on the international order and hegemony that they have been building since the middle of the last century, in the context of the next presidential elections in the USA, with special attention to the two candidates,

* Email address: nevena.jovanovic@fpn.bg.ac.rs.

who will most likely be in the final race, Joseph Biden and Donald Trump. It is not the first time that a powerful state faces such challenges, and history has shown us that in such a case there are two most common ways out - either success if a new approach is found for a new time, or the decline of the superpower. Can Joseph Biden or Donald Trump find that new approach, offer it to the American people, and secure support for it? If we bear in mind what we have previously shown – their unpopularity and party polarization – there seems to be little cause for optimism. In the paper, we also showed that the Americans would prefer to choose a third candidate in the upcoming elections, and that a potential re-election between Biden and Trump would be a “choice of the lesser evil”, as well as that they are divided on a number of topics, including the future of the American role in the world. But also, the status quo is no longer sustainable. Although there are those who claim that the differences in the foreign policy of these two potential candidates will not be so sharp, it must be said that this is so in the short-term consequences and when domestic and foreign policy are viewed completely separately, as Walt does, but one electoral process and one presidential term are too short periods for such evaluations to be given. In the long term, we argue that what happens “at home” will have consequences for position of the USA in the world, and especially for the perception of its “soft” power and the foundation of the narrative of American exceptionalism.

Keywords: *2024 presidential election, United States of America, Donald Trump, Joseph Biden, crisis of democracy, American exceptionalism, US foreign policy*
